

مجموعه داستانهای شاهنامه فردوسی (۱۱)

نبرد

رستم و خاقان چین

جلوه‌ای متفاوت از هنر آفرینی‌های شاهنامه بهرمان حماسه ملی ایران

(همراه با شرح ابیات و واژه‌های دشوار، و برگردان متن منظوم به نثر)

حمیدرضا نویدی مهر (نگهبان)

سرشناسه	نویدی مهر (نگهبان)، حمیدرضا، ۱۳۵۲ -
عنوان قراردادی	شاهنامه، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور	نبرد رستم و خاقان چین؛ جلوه‌ای متفاوت از هنر آفرینی‌های رزمی قهرمان حماسه ملی ایران (همراه با شرح ابیات...) / حمیدرضا نویدی مهر (نگهبان)
مشخصات نشر	مشهد: به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری	۱۲۸ ص.
فروست	به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)؛ ۱۶۲۴. (مجموعه داستانهای شاهنامه فردوسی؛ ۱۱)
شابک	(جلد ۱) 978-964-02-2019-1 (دوره) 978-964-02-0985-1
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا.
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹-۴۴۱ق. شاهنامه - شخصیت‌ها.
موضوع	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹-۴۴۱ق. شاهنامه - نقد و تفسیر.
موضوع	شعر فارسی - قرن ۴ق. - تاریخ و نقد
موضوع	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹-۴۴۱ق. شاهنامه، برگزیده، شرح
موضوع	به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی).
موضوع	PIR ۴۲۹۶ / ۵۸ ۵۲ ۱۳۹۳
موضوع	۱/۲۱ ۱۶۸:
موضوع	۳۵۱۱۹۲۷:

۱۶۴۱

مجموعه داستانهای شاهنامه فردوسی (۱۱)

نبرد رستم و خاقان چین (جلوه‌ای متفاوت از هنر آفرینی‌های رزمی قهرمان حماسه ملی ایران)
(همراه با شرح ابیات و واژه‌های دشوار و بی‌برداران منظوم به نثر)
حمیدرضا نویدی مهر (نگهبان)

ویراسته دکتر محمدرضا راشد محصل

تصویر جلد: زهرا خاوری

چاپ اول / ۱۳۹۳

۲۰۰۰ نسخه / رقعی

چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شابک دوره: ۱-۰۹۸۵-۰۲-۹۷۸-۹۶۴

شابک جلد ۱: ۱-۲۰۱۹-۰۲-۹۷۸-۹۶۴

قیمت: ۴۲۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ است.

به‌نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

دفتر مرکزی: مشهد، بلوار سجاده، خیابان میلاد، ص. پ. ۹۱۳۷۵/۴۹۶۹، تلفن ۷۶۲۵۰۰۱۳، دورنگار ۷۶۵۲۰۰۰۶

دفتر تهران: ۸۸۹۶۰۶۲۰، دورنگار ۸۸۹۶۵۹۸۲

نشانی اینترنتی: www.behnashr.com پست الکترونیک: publishing@behnashr.com

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مندرجات

۵.....	آغاز سخن
۷.....	پیش‌گفتار مؤلف
۱۱.....	درباره فردوسی
۱۵.....	نبرد رستم و خاقان چین (برگردان به نثر)
۳۵.....	نبرد رستم و خاقان چین (متن منظوم)
۳۷.....	نبرد رستم و «چنگش»
۴۰.....	فریبکاری «هومان» در ملاقات با رستم
۴۴.....	گفتگوی «پیران» با رستم
۵۲.....	هشدار پیران به خاقان و رجزخوانی «سنگل»
.....	گفتگوی پیران با رستم و ترتیب نبرد
۶.....	نبرد رستم با «سنگل»
۷۱.....	آرایش رزم ایرانیان به فرمان رستم
۷۸.....	آغاز نبرد و پیروزی اولیه ایرانیان
۸۴.....	غفلت ایرانیان و خشم رستم از سپاهیان
۸۸.....	نامه رستم به پادشاه ایران و شرح ماجرای نبرد
۹۳.....	ترس افراسیاب از حضور رستم

۹۷.....	رزم رستم و «کافور»
۱۰۱.....	انتقام‌جویی افراسیاب از رستم
۱۰۶.....	دل‌داری شیده به افراسیاب
۱۱۱.....	کشته شدن ایرانیان به دست «پولادوند»
۱۱۶.....	نبرد رستم و پولادوند
۱۲۰.....	بازگشت پیروزمندان ایرانیان و دلجویی کیخسرو از پهلوانان
۱۲۵.....	فهرست منابع

آغاز سخن

ایران سیر از گذشته‌های دور کانون پرورش و تربیت دلیران وطن بوده و بزرگان بدان نام آور بوده و به این دلیل اهمیت داشته است. از آن زمان که آئین اسلام در این سرزمین طلوع کرد، تقدیسی خاص و وجه‌ای برتر یافته است.

چه بسیارند پادشاهی که در این مرزوبوم زیسته یا با ساکنان این سرزمین نشست و برخاسته‌اند و اکنون یادکرد نام نیک آنان موجب افتخار و انگیزه بخش برای مردمی است ایرانیان در عرصه اندیشه، هنر و فرهنگ است؛ چرا که در راه اعتلای اندیشه‌های انسانی از هیچ کوششی فروگذار نکرده‌اند و با جانباری «ناب» می‌اند.

این فضیلتها و کرامتهای انسانی با خردورزی، دانندگی، همدلی و همبستگی داشته و در وجود بزرگان شایسته‌ای است. به همین وجه تبلور یسافته است. تلاش این آزادمردان بیشتر در جهت طرح اندیشه‌هایی نو و ارائه راه‌های درست به منظور گره‌گشایی از گره‌های فرو بسته انسانی بوده و در کمال بخشی تمدن بشری تأثیر فزاینده داشته است.

آری، دانشی مردان ایرانی در راه بشریت جان باخته‌اند و اگرچه در روزگاران پیشین، ایرانیان اندوه و درد غریبانه آنان را فقط نظاره‌گر بوده‌اند، اما یساده‌شان را همواره در دل زنده نگه داشته و اینک زنده‌نامی و زنده‌یادی‌شان سپاسداری از آن کوششهاست و

شکرگزاری از آن جانبازیه‌ها.

در گسترهٔ ادب فارسی هم، چون سایر دانشمها، نویسندگان و شاعرانی نامدار پای به عرصهٔ وجود نهاده‌اند که از آن میان کسانی همچون فردوسی بر بلندای قلهٔ افتخار ایستاده و توجه فرهنگ‌دوستان و دانش‌پژوهان جهان را به خویش معطوف داشته‌اند. بسیاری از پژوهشگران و محققان جهان، فردوسی را چهارم شاعر بزرگ جهان، همانند شکسپیر، دانته و هومر، می‌دانند و حتی برخی فراتر رفته، او را بر سه شاعر دیگر برتری داده و «بزرگترین شاعر حماسه‌سرای جهان» قلمداد کرده‌اند.^۱

بسیار اندوه‌آور است که امروزه در جامعهٔ ما کم‌اند کسانی که با آثار این بزرگ‌پای پرچم‌دار و بزرگان شایستهٔ میهن خود انس و الفت عمیق داشته‌اند. آنان را به خوبی بشناسند. این ناآگاهی در بین نسل جوان شکلی گران‌بایه را به خود گرفته است، تا آن جا که می‌توان گفت، ارتباط فکر این نسل نوجوان با مفاهیم این سرزمین و آثار به جای مانده از آنان کاملاً گسسته شده است. از این رو، هرگونه تلاشی در جهت حفظ و تقویت بنیانهای فکری و پیوند جوانان با اندیشه‌های بزرگان و آثار فرهنگی کهن، از خدمات شایستهٔ ضابط‌رتهای بایسته است.

بر این پایه، مؤلف درصدد آن بوده است تا تهیه و چاپ «مجموعه داستانهای شاهنامهٔ فردوسی» - هم‌زمان با برگردان ابیات به نثر و شرح لغات، ترکیبات و تفسیر برخی از ابیات دشوار - را مسیر برقراری ارتباط فکری جوانان با گذشته و آشنایی آنان با حکیم بزرگوار سرزمین توس، فردوسی حماسه‌سرا، گام بردارد. امید است که درایت دانشوران و استقبال جوانان به تکمیل این مشتاق‌تر کند و در تحقق این اندیشه موفق گرداند.

۱. این نکته در جشن هزارهٔ فردوسی (۱۳۱۳ شمسی) از سوی گروهی از نویسندگان و سخن‌شناسان ایرانی و خارجی بیان گردیده است. (ر.ک: پنج قصهٔ برگزیده از شاهنامه فردوسی: حسین فتاحی، چاپ چهارم، انتشارات قدیانی، مقدمه)

شناختن اثر بزرگ فردوسی و به روح و جوهر آن پی بردن،
برای مردم ایران وظیفه‌ای است خطیر و دلپذیر.
دکتر غلامحسین یوسفی

پیش‌گفتار مؤلف

شعر کهن فارسی، بستر و مهد تفکر و اندیشه نیاکان ما و بازگوکننده تاریخ اندیشه و فرهنگ دیرینه‌سال این سرزمین است. آیینه‌ای است که در آن، شکسها، پیرها و غارتها؛ همچنین دستاوردهای فکری و فرهنگی بشر دوسه‌هزاره گذشته، به نحوی شفاف و زلال نمود یافته است.

شعر و ادب فارسی همچون زلال جاری رودخانه‌ای است که اگر خوب گوش دهی «صدای پای آب» را می‌شنوی و اگر مسیر آن را کنی به بستری گسترده و روشن می‌پیوندی، و اگر بخواهی سر فرد آوری و اندکی از آب گوارای آن بنوشی، سیمای خویش را در آن می‌بینی، آن وقت درمی‌یابی که غرق دریایی شده‌ای که خود جزوی از آن هستی و بعد «من» واقعی خویش را در آن می‌یابی و به خودشناسی می‌رسی و به گفته عطار نیشابوری، ذره‌ای می‌شوی پیدا در خورشید که خود در حکم خورشید است:

گم شدم در خود، نمی‌دانم کجا پیدا شدم

شب‌نمی‌بودم ز دریا، غرقه در دریا شدم

سایه‌ای بودم از اول بر زمین افتاده خوار

راست کان خورشید پیدا گشت، ناپیدا شدم^۱

از جمله متون کهن شعر فارسی، شاهنامه، جایگاهی شکوهمند و پایگاهی بس خطیر دارد. آشنایی با تفکر این حکیم گرانمایه و این زندگی‌بخش زبان فارسی - فردوسی - برای هر ایرانی که به مرز و بوم خویش علاقه دارد، ضروری است. هر چند عده‌ای از ما از فرهنگ و تاریخ کهن خود فاصله گرفته و کمتر متوجه غفلت‌های اغلب ناخواسته خود هستیم، اما با همت جمعی و درک اهمیت ارتباط فکری با مفاخر علمی و ادبی گذشته و آشنایی با شاهکارهای برجای مانده، شاید بتوان تا حدودی از پیوستن به نگران‌کننده این غفلت کاست و به تعبیری جلوه زیان را گرفت؛ و این در افق جز از راه شناخت آثار و بررسی دقیق متون برجای مانده امکان‌پذیر نیست.

زیباترین و دلنشین‌ترین بخش‌های شاهنامه فردوسی، داستان‌های پهلوانی و روایت‌های اساطیری است که سینا بیان دلاوریها و بزرگداشت خصلت‌های شریف انسانی شده است. این همه با چهره نامدارانی مانند رستم، سیاوش، کیخسرو و سایر سروران جای‌نگیر می‌بینیم. نکته‌بینی و ژرف‌اندیشی در داستان‌های شاهنامه در هر یک از سبوع خود عبرت‌آموز و آگاهی‌بخش است، به خوبی ما را توانایی می‌دهد که به اجدادمان در گذشته‌های دور چگونه می‌زیسته و از چه صفات و کمالاتی برخوردار بوده‌اند، همچنین، نوع اندیشه و شیوه زندگی و حتی جهان‌بینی آنان را می‌توان در این میان شناخت.

۱. دیوان عطار نیشابوری - تصحیح نفی تفضلی، انتشارات علمی فرهنگی، چاپ پنجم ۱۳۶۸،

بنابراین، شک نیست که در تنظیم «تاریخ فکر و فلسفه و جهان‌بینی ایران، قسمت عمده آن از ادبیات استخراج خواهد شد.»^۱

در کتاب حاضر، با ارائه شرحی مختصر از زندگی فردوسی، سعی شده است همراه با برگردان متن منظوم داستان به نثر، شرح برخی واژه‌ها و ابیات دشوار داده شود تا عموم خوانندگان و علاقه‌مندان شعر و ادب فارسی با بسیاری از حوادث تلخ و شیرین نیاکان آشنا شوند و ظرافتهای پنهانی و رمزی را دریابند.

در پایان، از راهنمایهای ارزنده استاد ارجمند، جناب آقای دکتر راشد محسن، که با قبول زحمت، ویرایش علمی این اثر را پذیرفتند، صمیمانه تشکر می‌گزارم.

سرکار خانم سیمیه بریمی در شرح ابیات و واژه‌های دشوار، با دقت و پشتکار فراوان یاریگر نگاشته و توانسته است به سبب صاف نیست اگر همت عالی ایشان را نستایم و قدردان لطف و بی‌شمار کمک‌های ایشان نباشم.

همچنین، از تلاش و دقت نردوست ارجمند جناب آقای هادی پائینی و اشراف فتی سرکار خانم مریم شریعتی و معصومه برک که در تصحیح، صفحه‌آرایی و حروفچینی متن زحمت فراوان کشیدند، تشکر فراوان دارم.

حمیدرضا نویدی مهر (مؤلف)

اسفند ۱۳۹۲